

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research

Cilt: 14 Sayı: 82 Kasım 2021 & Volume: 14 Issue: 82 November 2021

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ŞAİR NEBÂTİ VE ŞİİR DİLİ

THE POET NEBÂTİ AND HIS POETICAL LANGUAGE

MEHMET TURGUT BERBERCAN*

Öz

Günümüzde Türk dili ve edebiyatının merkezlerinden biri olarak Azerbaycan Türk edebiyatı, kuzey ve güney Şeklinde birbirinden farklı birer merkez halinde değerlendirilmektedir; oysa edebiyat, dil ve kültür açısından tek bir cephede ele alınmalı, tanıtılmalıdır. Bugün filolojik açıdan doğrudan Türklüğe ait bir bölge olmasına rağmen Güney Azerbaycan, İran sahasına ait bir Türk dili ve edebiyatı araştırma alanı olarak kabul edilmektedir. Ancak Azerbaycan coğrafyası, kuzeyi ve güneyi ile birlikte, tek bir dil ve tek bir kültürün teşkil ettiği tabiat çerçevesinde tek bir edebiyatla, Türk dünyasının önemli ve ayrılmaz bir parçası olarak görülmeli, Türk dili ve edebiyatı tarihi içinde Azerbaycan Türk edebiyatı bu Şekilde incelenmelidir. Ayrıca diğer Türk kültür coğrafyalarıyla etkileşimi de dikkate alınarak kuzeydeki eski Sovyet rejiminin ve güneydeki İran etkilerinden sıyrılarak Azerbaycan coğrafyasının Türk dili ve edebiyatı alanında bağımsız olarak geniş ve bölünmez bir bütün halinde değerlendirilmesi şarttır. Bu bakış açısına göre; 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın ilk yarısı Azerbaycan edebiyatının Şairlerinden Nebâtî; hayatı, sanatı ve eserleri çerçevesinde tanıtılmış ve Şair'in Şiirlerinden örnekler sunulmuştur. Bu metotla makalede, Azerbaycan Türk Şairlerinden Nebâtî'nin kullandığı dil gözden geçirilmiş, o dönemin dil, edebiyat ve sanat hayatından bir kesit, Şair'in Şiirlerinden seçilmiş bir Şiiri üzerinden açıklanmış, Nebâtî'nin Türk dili ve edebiyatı tarihindeki yeri bildirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Nebâtî, Azerbaycan, Sair, Şiir, Dil.

Abstract

As it is known, Azerbaijani literature is discussed separately from two different fronts as north and south today. In fact, this literature, language and culture must be evaluated on a single front. Today, South Azerbaijan is considered as a Turkish language and literature research area belonging to the Iranian field. However, the geography of Azerbaijan, together with its north and south, should be considered as an important and inseparable part of the Turkic world within the framework of a single language, single culture and nature with a single literature, so that Azerbaijani Turkish literature is It should be examined in terms of Turcology, it is essential to independently evaluate Azerbaijan geography as a large and indivisible whole within the field of Turkish language and literature, taking into account its interaction with other Turkish cultural geographies by getting rid of the effects of the former Soviet regime and the Iranian regime in the south. Based on this point of view; Nebâtî, one of the poets of Azerbaijani literature at the end of the 18th and the first half of the 19th century; his life, art and works were introduced and examples of Poet's poems were presented. With this perspective, in the article, the language used by Nebâtî, one of the Azerbaijani Turkish poets, was reviewed, a section of the language, literature and art life of that period was presented through a selected poem of the poet, and the important place of Nebâtî in the history of Turkish language and literature was revealed.

Keywords: Nebâtî, Azerbaycan, Poet, Poem, Language.

Giriş

Azerbaycan Türk edebiyatı bugün, “kuzey” ve “güney” olmak üzere iki farklı cepheden ayrı ayrı ele alınmaktadır. Esasen bu edebiyat, dil ve kültür açısından tek cephe üzerinde değerlendirilmek durumundadır. Günümüzde genellikle; Güney Azerbaycan, İran sahasına ait bir Türk dili ve edebiyatı araştırma sahası olarak kabul edilmekte olup esasında; Azerbaycan coğrafyası, kuzeyi ve güneyiyle birlikte tek dil, tek kültür ve tabii şekilde tek edebiyat çerçevesinde değerlendirilmek konumundadır. Azerbaycan Türk edebiyatı, Türk dünyası edebiyatları içinde bilhassa yetiştirdiği şairler bakımından büyük önem arz eden ve bu suretle Türk dili ve edebiyatı araştırmalarının çok önemli bir sahası olmuştur. Azerbaycan Türk dil, edebiyat ve kültür örneklerinin Türklüğe ait diğer coğrafyalarda oluşturulmuş tarihî-filolojik mahsuller üzerinde yapılan tetkiklerde olduğu şekilde; “kuzey”, “güney” sözleriyle bildirilen yön ve sınır ayrımı olmaksızın sadece “Azerbaycan Türk edebiyatı” başlığı altında değerlendirilmesi mümkündür. Bu düşünceye göre, Azerbaycan coğrafyasının bugün de üzerinde izleri görülen Eski Sovyet rejiminin ve güneyde geçerli bulunan İran etkilerinden kurtulmak suretiyle bağımsız bir şekilde, diğer Türk kültür coğrafyalarıyla etkileşimi göz önünde tutularak büyük ve bölünmez bir bütün halinde Türk dili ve edebiyatı alanı içinde değerlendirmesi elzemdir. Bu bakış açısı temel alınarak incelenmek suretiyle aşağıda, Azerbaycan Türk edebiyatının 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın ilk yarısına mensup şairlerinden Nebâtî; hayatı, sanatı ve eserleri açısından tanıtılmış, Şair’in şiirlerinden örnekler sunulmuştur. Bu perspektifle, Azerbaycan Türk şairlerinden biri olan Nebâtî'nin kullandığı dil gözden geçirilmiş, şairin seçilmiş bir şiiri vasıtasıyla o döneme ait dil, edebiyat ve sanat hayatından bir kesit sunulmuş; kısacası, Nebâtî'nin Türk dili ve edebiyatı tarihi içindeki yeri ortaya konmuştur.

1. Şair Nebâtî: Hayatı, Sanatı ve Eserleri

Güney Azerbaycan'ın Kara(ca)dağ bölgesinin Üştibin köyünde 18. yüzyılın sonlarında veya 19. yüzyılın başlarında doğmuş Azerbaycan Türk'ü bir şairdir. Kaynaklarda doğum tarihi hususunda muhtelif bilgiler mevcuttur. Öyle ki Aziz Devletabadi, doğum tarihini 1778 olarak kaydetmiştir [Ayrıca 1766 şeklinde bir kayıt da bulunmaktadır: bkz. Çınarcı, 2016: 94; Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde [TDVİA] 1812 şeklindedir (bkz. Kasımlı, 2006: 469)]. Asıl adı Ebulkasım olup Seyyid Ebulkasım olarak da bilinir. TDVİA'ya göre Seyyid Mir Yahya'nın oğlu [ya da kaynaklardaki diğer isim, Seyyid-i Muhterem Muhammed] (Krş. Çınarcı, 2016: 94; Kasımlı, 2006: 469) olup ilk tahsilini babasından görmüş, Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Eher'de Şeyh Şehabettin'e intisab etmiş, Kadirî tarikatına girmiş, bu tarikat kolundaki Tebriz merkezli Nimetullahî anlayışına bağlanmıştır (ayrıca bkz. Karaduman, 2017). Hem klasik tarzda hem de halk şiiri tarzında şiirler kaleme almıştır. Klasik tarzdaki şiirlerinde “Nebâtî”, halk tarzı şiirlerinde “Hançobani”, “Mecnun” gibi mahlaslar kullanmıştır (Halk şairi Hançoban ile Ebülkasım Nebâtî ilgisi için ayrıca bkz. Yıldırım, 1984: 22). Şiirlerinde zikrettiği yer adları vasıtasıyla, İran ve Azerbaycan coğrafyasının birçok yerinde bulunduğu anlaşılan Nebâtî, ömrünün sonlarını doğduğu köy olan Üştibin'de münzevi şekilde ibadetle geçirmiştir. TDVİA'nın verdiği kayda göre ölüm tarihi, tereddütlü olarak 1873 (Kasımlı, 2006: 469), Çınarcı'nın makalesindeki kayda göre ise 1857'dir (Çınarcı, 2016: 94). Kısacası, doğum tarihinde olduğu gibi ölüm tarihi noktasında da belirsizlik vardır.

Nebâtî'nin şiirlerinde 18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyıl Azerbaycan Türkçesinin tipik özellikleri görülür. Bu yönüyle şiirlerinin Azerbaycan Türkçesi'nin bilhassa “Güney” yani Batı İran sahasındaki 19. yüzyılın başlarına ait özelliklerin tespit edilmesinde önemi büyüktür. Klasik şiirlerinde Ömer Hayyam, Hâfız, Mevlâna ve Fuzulî gibi şahsiyetlerin izleri belirgin olup halk tarzındaki şiirlerinde 18. yüzyıl Azerbaycan halk şairi Penah Vâgîf'in devamı niteliğinde bir hava bulunmaktadır. Türkçe Divan'ında çok sayıda kaside, gazel örnekleri vermekle birlikte hece ölçüsüyle yazılmış halk şiiri örnekleri olarak koşma, tecnîs, geraylı (“geraylı” için bkz. Berbercan, 2017: 28-29) şekillerinde manzumeler ayrıca arkasında bırakmıştır. Hem bir divan şairi hem de bir halk şairi olarak devrinin sanat anlayışına uygun şiirler yazmıştır (Yaklaşık 7500 mısrayı bulan bir şiir külliyatına sahiptir). Şiirlerinde Şiilik inancı çerçevesinde uhrevî, tasavvufi temaların yanında aşk, güzellik ve şarap konulu ferdî, lirik temaları da işlemiştir. Bu sebeple hem bir sufi hem de bir ozan, âşık profili çizen şair olarak Türk edebiyatının Azerbaycan sahasında tebârüz etmiştir. Özellikle halk şiiri tarzında oluşturduğu şiirler bestelenmiş, saz şairleri tarafından günümüze kadar okuna gelmiştir. Bu noktada, Doğu Oğuz Türkçesi yani Azerbaycan Türkçesiyle yazan şairlerin çok yönlü yani hem kalem hem de saz şairi olduklarını vurgulamak gerekmektedir. Özellikle Azerbaycan şairlerinin, İran'daki Safevî hanedanının yükselişiyle başlamak suretiyle, 16.-20. yüzyıl zarfında hem klasik şiir zevkinden hem de Türk halk geleneğinden gelen âşık şiirinden beslenerek çeşitlilik gösteren bir sanat anlayışına sahip olduklarının altı çizilmelidir; tabiatıyla Nebâtî

bu istikamette eserler ortaya koymuştur. Aşağıda Nebâtî'nin 8'li hece ölçüsüyle yazılmış şiirlerinden örnek bir seçkin parça (Ayrıca bkz. Yıldırım, 1984: 22) aşağıda sunulmuştur:

Bir iyid ki derde düşe
Derd elinden yata bilmez
Çabağında min öv geze
Heç birine ata bilmez

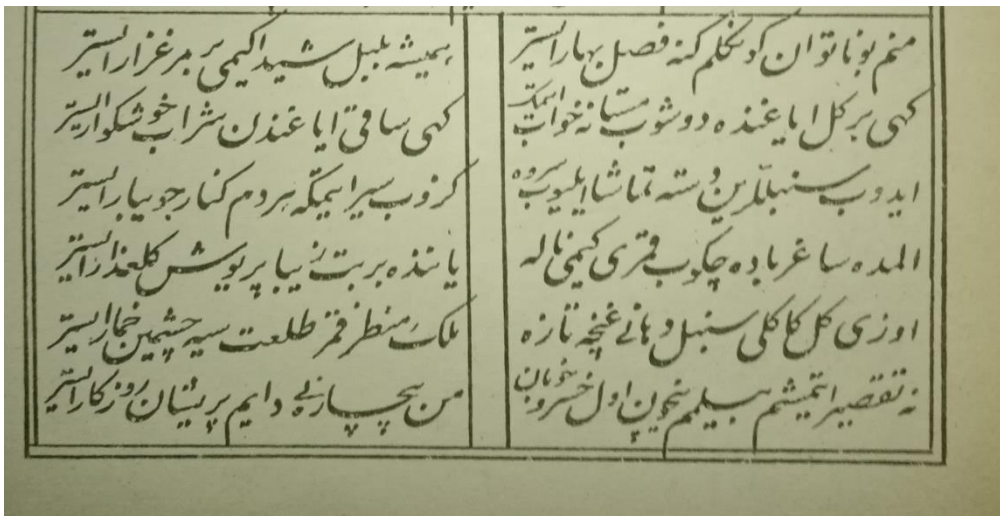
Hağğ dergâhu ayaz imiş
Camalı gün, beyaz imiş
Felek ne hiylebaz imiş
Heç kes onu tuta bilmez

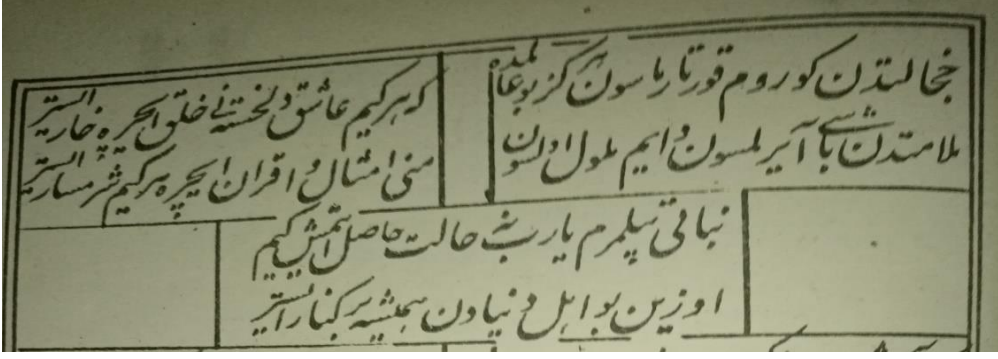
Hançoban'am Azarbar'dan
Bağçalarım doldu bardan
İyid galsa ger gâtardan
Tay-tuşuna çata bilmez

Nebâtî'nin Türkçe ve Farsça yazılmış şiirler içermek üzere mürekkebe şekilde "Divan"ı bulunmaktadır. Bakü El Yazmaları Enstitüsü'nde, Tebriz Milli Kütüphanesi'nde, Tahran Üniversitesi Kütüphanesi'nde vs. çok sayıda nüshaları bulunan Divan'ı 1868'de Tebriz'de taşbaskı olarak neşredilmiştir (Haz. Hüseyin Mehmedzade Sâdık, 1372). Şiirlerinden seçmeler 1968 ve 1986 yıllarında Bakü'de yayımlanmış (Haz. Ebulfazl Hüseyini), "Seyyid Ebulkasım'ın Lirikası" başlığıyla Türkçe şiirleri bir doktora tezi çerçevesinde incelenmiş, topluca yayımlanmıştır (B. M. Osmanoglu, 1995). Ayrıca şair için kaydedilen muhtelif tarihî ve edebî mahiyetteki diğer bilgiler için Azerbaycan edebiyatı tarihini doğrudan konu alan monografiler olarak, Feridun Bey Köçerli'nin "Azerbaycan Edebiyatı Tarihi Materyalleri" (1925-1926), Aziz Devletabadi'nin "Sühânverân-ı Azerbaycan" (Tebriz, 1355) ve "Türk Dilinin Lehçelerinin Tarihi Seyri" ismiyle tanınmış ve TDK yayınları içinde ayrıca neşredilmiş kitabı bulunan araştırmacı Cevat Hey'et'in "Azerbaycan Edebiyat Tarihine Bir Bakış" (Tahran, 1358) eserlerine bakılabilir. İlâve bilgiler olarak, Muhammed Deyhim'in "Tezkire-i Şu'arâ-yı Azerbaycan" isimli antolojisinde "Ayné'l Aşk" isminde bir eseri daha olduğu belirtilmektedir; "Divan"ı içinde, "içki, içki çeşitleri, içki meclisleri, içki sunan güzeller vs." hakkında kaside yahut terki-i bend şeklinde yazılan ve "Sâkinâme" olarak anılan bir manzume olarak 12 bent ve 329 beyitten oluşan ve tabiatıyla müstakil değerlendirilmesi mümkün bir eseri de bulunmaktadır (Çınarcı, 2016: 100; ayrıca bkz. Deyhim, 1986: 241). Son olarak, Nebâtî'nin şiirlerinin edisyon kritik yapılarak Türkiye'de derli toplu bir şekilde henüz neşredilmediği belirtilmelidir.

2. Klasik Şiir Örneği

a. Tıpkıbasım

b. Çeviriyazı

Menim bu nātüvân könlüm kene faşl-ı bahâr ister
Hemîşe bülbül-i şeydâ kimi bir murğ-zâr ister

Gehî bir gül ayağında düşüp mestâne hâb étmek
Gehî saķı ayağından şerâb-ı hoş-güvâr ister

Édüp sünbüllerin deste temâşâ eyleyüp serve
Kezüp seyr étmege her dem kenâr-ı cüy-bâr ister

Elimde sağâr-ı bade çeküp kumrí nâle
Yanında bir büt-zibâ periveş gül-'izâr ister

Özi gül kâküli sünbül dehâni gonca-yi tâze
Melek-manzar kamer-ţal'at siyeh çeşmin humâr ister

Ne takşır étmişem bilmem né-çün ol hüsrev-i hübân
Men bí-çâreni dâyim perişân rüzgâr ister

Ĥacâletden kö[z]üm kırtarmasun hergiz bu 'âlemde
Ki her kim 'âşık u ĥasteni ĥalk içre ĥâr ister

Melâmetden başı ayrılmasun dâyim melül olsun
Meni emsâl ü akrân içre her kim şerm-sâr ister

Nebâtî bilmerem yâ rab ne ĥâlet ĥaşıl étmiş kim
Özin bu ehl-i dünyâdan hemîşe ber-kenâr ister

c. Türkiye Türkçesi Çevirisi

Benim bu güçsüz gönlüm yine bahar mevsimini ister
Sürekli çılgn bülbül gibi bir kuş bahçesi ister.

Bazen bir gülün ayağına kapanıp mest olarak uyumak,
Bazen (bir) güzelin kadehinden tatlı şarap ister.

Sümbüllerini tutup (o) uzun boyluyu seyredip
Gezip dolaşmaya her zaman nehir kenarı ister.

Elimde şarap kadehi (varken) kumru gibi inleyip
Yanında bir put gibi güzel, gül yanaklı (bir) peri yüzlü ister.

Kendisi gül, kâküli (alınına düşen saç) sümbül, ağzı yeni açmış gonca (gibi)
Melek görünüşlü, ay gibi parlak, kara gözü mahmur (bakışlı) (bir güzel) ister.

Ne suç işlemişim bilmem! Niçin o güzeller güzeli
Ben çaresizi daima perişan (eden) rüzgar(ın) (esmesini) ister.

Utançtan gözümü kurtarmasın asla bu dünyada
Ki her kim insanlar arasında âşık ve (gönlü) hastaya diken (batsın) ister.

Emsal ve akranlarım arasında utanç içinde olmamı dileyen, beni
Rezil rüsva olmaktan başı kurtulmasın, daima üzgün olsun (ister).

Bilmiyorum Tanrı nasıl (bir) durum hâsıl etmiş, Nebâtî
Kendini bu dünya sâkinlerinden daima uzak tutmak ister.

d. Dil Özellikleri

i. Mevcut kelime kadrosundaki Türkçe kökenli kelimeler, nitelik ve içerik bakımından Batı Türkçesinin (= Oğuz Türkçesinin) söz varlığını yansıtan tipik özelliklere sahiptir. Türkçe kökenli olmayan kelimeler ise, İslam etkisinde gelişmiş Türk edebiyatının klasik edebiyat sahasına mensup hemen her eserinde rastlanan Arapça ve Farsça kökenli müşterek kelimelerdir.

ii. Gramer açısından bakıldığında, şiirde bulunan kelimelerdeki ses bilgisel özellikler, şiirin doğrudan doğruya Batı Türkçesiyle kaleme alındığını, Doğu Türkçesinin belli başlı kelimelerde, eserin yazıldığı döneme ait çoğu eserde rastlanıldığı gibi, az miktarda bulunmak üzere etkisinin görüldüğü anlaşılmaktadır. Özellikle, kelime başında /k-/ sesi verilerek kaydedilen örnekler (*kene* "gene", *kezüp* "gezip", *közüm* "gözüm"), Doğu Türkçesinin Batı Türkçesi üzerindeki etkisinin temel göstergelerinden biridir; bununla birlikte, Doğu Türkçesinde görülen aksine, kelime başında /t-/ yerine Batı Türkçesine uygun şekilde /d-/ye rastlandığı belirtilmelidir (*düşüp* < *tüşüp*).

iii. Batı Türkçesinin Doğu kanadına mahsus yapı bilgisi özellikleri, şiirdeki orijinal ağız özelliklerinin bâriz örneklerindedir (*bilmerem* "bilmiyorum"). Belirtme hal ekinin /-nI/ şeklinde bulunabilmesi (*hasteni* "hastayı") Doğu Türkçesinin yapı bilgisel açıdan şiir dilindeki bir etkisi sayılmakla birlikte, zamir n'sinin kullanılması (*ayağından* "kadehinden"), I. teklik şahıs zahirinin ilgi çekimi (*menim* "benim"), Batı Türkçesine hastr. Fakat bazı kelimelerde gözlenen bağlantı ünlülerindeki yuvarlak ünlülü eğilim (*kezüp* "gezip", *çeküp* "çekip", *közüm* "gözüm") Batı Türkçesinin Batı kanadından gelen fonolojik etkilerdendir.

iv. Genel olarak bakıldığında, bir 18.-19. yüzyıl şairi olarak Nebâtî'nin kendi kültür coğrafyasındaki şairlerin şiir dilinde kullandığı ağız özelliklerini (Azerbaycan Türkçesini) temel alarak bu eğilimle şiir dilini kurduğunu, konuştuğu ağız olan Batı Türkçesinin Doğu kanadını teşkil eden Doğu Oğuzcasıyla şiirlerini oluşturduğunu ancak yaşadığı devirde geçerli olan farklı ağız özelliklerini de şiir diline kattığını, az miktarda bulunmak üzere, Türk dünyasının Osmanlı Devleti dışında kalan bölgelerini 20. yüzyıla kadar imlâ açısından etkilemiş geleneksel Doğu Türkçesinden ve tabii olarak kültürel ilginin doğrudan bulunduğu Batı Türkçesinin Batı kanadını teşkil eden Anadolu Türkçesinden beslendiğini göstermektedir.

e. Kelime Kadrosu

Aşağıda, yukarıda verilmiş gazel örneği içinde geçen kelimelerin bir listesi verilmiştir. Bu listede, Arapça ve Farsçadan alınmış kelimelerle birlikte, kelimelerin yapı bilgisel özelliklerini gösteren açıklamalar ve metin içindeki anlamları kaydedilmiş, listeye ait kısaltma ve semboller ayrıca belirtilmiştir:

'âlemde < 'âlem+de (A.+T.) "dünyada"
'âşık (A.) "âşık"
akrân (A.) "akran"
ayağında < ayak+ı+n+da "ayağında; dibinde"
ayağından < ayak+ı+n+dan "kadehinden"
ayrılmasun < Etü. *a(d)[-i)-r]-ı-l-ma-sun "ayrılmasın"
başı < baş+ı "başı"
ber-kenâr (F.) < "uzakta, kenarda"
bî-çâreni (F.+T.) < bî-çâre+ni "çaresizi"
bilmem < bil-me-m "bilmem"
bilmerem < bil-me-r-em "bilmiyorum"
bir "bir"

bu "bu" (işaret zamiri)
bülbul-i şeydâ (F.) "aşk ile çılgın bülbul (âşık)"
büt-zibâ (A.) "put gibi güzel (sevgili)"
çeküp < çek-ü-p "çekip"
çeşmin < çeşm+i+n "gözünü"
dâyim (< A.) "daima"
dehâni (F.) "ağzı"
dem (F.) "an, zaman"
deste édüp (F.+T.) < destе ét-ü-p "tutup"
düşüp < Etü. tüş-ü-p "düşüp"
ehl-i dünyâdan (A.) < ehl-i dünyâ+dan "dünya sâkini"
elimde < el+i+m+de "elimde"
emsâl (A.) "emsal, denk"
faşl-ı bahâr (A.+F.) "bahar mevsimi"
gehî (F.) "bazen"
ğonce-yi tâze (F.) "yeni açılmaya başlayan çiçek goncası; genç ve güzel"
gül (F.) "çiçek"
gül-'izâr (F.+A.) "gül yanaklı"
hâb étmek (F.+T.) < hâwâb ét-mek "uyumak"
hacâletden (A.+T.) < hacâlet+den "utançtan"
hâlet (A.) "durum"
halk (A.) "halk"
hâr (F.) "diken"
hâşıl étmiş (A.+T.) "hâsil etmiş (ortaya çıkarmış)"
hasteni (F.+T.) < haste+ni "hastayı"
hemîşe (F.) "sürekli, boyunca"
her (F.) "her"
hergiz (F.) "asla"
humâr (A.) "mahmurluk"
hüsrev-i hûbân (F.) "güzeller güzeli"
içre < iç+re "içinde"
ister < Etü. i(z)+de-r "ister"
kâkûli (F.+T.) < kâkûl+i "kâkülü, alna düşen saç perçemi"
kamer-tal'at (A.) "ay gibi parlak"
kenâr-ı cüy-bâr (F.) "nehir kenarı"
kene "yine, gene"
kezüp < kez-ü-p "gezip, dolaşıp"
ki "ki" (bağlama edatı)
kim "ki" (bağlama edatı)
kim "kim" (soru sözü)
kimi < kib+i "gibi" (benzetme edatı)
kö[z]üm < *kö-z+ü+m "gözüm"
könlüm < köñ(ü)l+ü+m "gönlüm"
kumrí (F.) "kumru (bir kuş)"
kurtarmasun < *kur-tar-ma-sun "kurtarmasın"
melâmetden (A.) "rezil rüsva olmaktan"
melek-manzar (A.) "melek görünüşlü"
melül olsun (A.+T.) < melül ol-sun "üzüntülü olsun"
men "ben" (I. teklik şahıs zamiri)
meni "beni" (I. teklik şahıs zamirinin belirtme çekimi)
menim "benim" (I. teklik şahıs zamirinin ilgi çekimi)
mestâne (F.) "sarhoşça, mest olarak"
murğ-zâr (F.) "kuş bahçesi, kuşların bol olduğu güzel bahçe"
nâle (F.) "inleme, feryat"
nâtüvân (F.) "güçsüz"
ne "ne" (soru sözü)
né-çün < né+(ü)çün "niçin" (soru sözü)

ol "o" (III. teklik şahıs zamiri)
özi < öz+i "kendisi" (dönüşlülük zamiri)
özin < öz+i+n "kendisini"
perîşân (F.) "perişan, dağmık"
perîveş (F.) "peri yüzlü (güzel)"
rab (A.) "Allah, tanrı"
rûzgâr (F.) "rüzgâr"
sağâr-ı bade (A.+F.) "şarap kadehi"
sakî (A.) "içki sunan (güzel, sevgili)"
serve (A.+T.) < serv+e "servi ağacına (uzun boylu sevgiliye)"
seyr étmege (A.+T.) < seyr ét-me+ge "seyretmeye"
siyeh (F.) "siyah, kara"
sünbül (F.) "sümbül çiçeği"
sünbüllerin (F.+T.) < sünbül+ler+i+n "sümbül çiçeklerini"
şerâb-ı hoş-güvâr (A.+F.) "tatlı şarap"
şerm-sâr (F.) "utanmış, mahçup"
tağşîr étmişem (A.+T.) < tağşîr ét-miş-em "suç, kusur işlemişim"
temâşâ eyleyüp (A.+T.) < temâşâ eyle-y-üp "seyredip"
u, ü (F.) "ve"
yâ "ey" (ünlem)
yanında < yan+ı+n+da "yanında"

* Kısaltmalar ve Semboller:

(A.): Arapça

(F.): Farsça

Etü.: Eski Türkçe

< : Bu şekilden gelir

[.] : Düzeltme

(.) : İlâve açıklama / Gösterilen şekil

+ : İsim kökü veya gövdesinden sonra gelir / İki farklı dil unsurundan oluşmuş birleşik şekiller

- : Fiil kökü veya gövdesinden sonra gelir / Farsça tamamlamayı ve birleşik şekli gösterir

"..." : Kelimenin metin içindeki anlamı

3. Sonuç

18.-19. yüzyıl Güney Azerbaycan edebiyatının temsilcilerinden şair Nebâtî'nin hayatı, sanatı, eserleri bildirilerek ve ayrıca eserleri üzerine yapılan çalışmalar tanıtılarak şairin şiirlerinden seçilmiş bir örnek sunulmuştur. Şiir üzerinden Nebâtî'nin kullandığı dile bir bakış atılmış, yaşadığı devre ait dil, edebiyat ve sanat hayatından bir kesit sunulmuştur. Kullanılan metodolojiye göre, ilkin Nebâtî'nin Türk dili ve edebiyatı tarihi içindeki yeri tespit edilmiş; sonrasında, şiir dili ve sanat anlayışı vurgulanarak şairin şiirlerinden seçilmiş bir gazel üzerinden 18. ve 19. yüzyıl Azerbaycan Türk şiirinin Türk dili tarihi perspektifinde geleneksel ve klasik yönlerini ortaya koyan bir dil incelemesi yapılmıştır.

KAYNAKÇA

[Bayramlı Meti Osmanoğlu \(1995\). Seyid Ebülkasım Nebâtî'nin Lirikası, Doktora Tezi, Bakü: Bakü Devlet Üniversitesi.](#)

[Berbercan, M. T. \(2018\). Şair Mehmed Emânî - Manzum Hikâyeler, İstanbul: Der Yayınları.](#)

[Çınarcı, M. N. \(2016\). Seyyid Ebülkasım Nebâtî ve Sâkinâmesi, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S. 55, s. 93-126.](#)

[Devletabadi, A. \(1355\). Sühânverân-ı Âzerbaycan, C. I, Tebriz: Müessesesi-i Tarih ve Ferhengi.](#)

[Deyhim, M. \(1986\). Tezkire-i şu'arâ-yı Âzerbaycan târîh-i Zindegî vü Âsâr, C. 1, Tebriz.](#)

[Hey'et, C. \(1358\). Azerbaycan Edebiyat Tarihine Bir Bakış, Tahrân.](#)

- [Hey'et, C. \(2008\). *Türk Dilinin Lehçelerinin Tarihi Seyri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.](#)
- [Karaduman, R. \(2017\). Nebâti'nin Şiirlerinde Din ve Tasavvuf, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 35, s. 35-55.](#)
- Kasımlı, M. (2006). Nebâti, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 32, s. 469-470.
- Köçerli, F. B. (1920). *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*, C. 1, Bakü: Azer Neşr.
- Sadık, M. H. (1385). *Dîvân-ı Eş'âr-ı Türkî, Hakîm Seyyid Ebu'lkasım Nebâtî*, Tebriz: Neşr-i Ahter.
- [Yıldırım, D. \(1984\). Azerbaycan Âşık Şairleri ve Şiirlerinden Örnekler, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 2, s. 13-27.](#)